

Commissie Ruimtelijke Kwaliteit

Bezoekadres:
Weesperplein 8
(Vm. Stadstimmertuin 4-6)

Postbus 1409
1000 BK Amsterdam
www.crk.amsterdam.nl

Integrale Commissie Advies nr. 2021-5

Status: definitief

Onderwerp	Klokkenhof, Surinameplein
Datum	26-5-2021 (videoconferentie)
Commissie	Eric Luiten (voorzitter), Annuska Pronkhorst, Janneke Bierman, Monica Ketting, Marianne Griffioen, André Winder
Secretaris	Paul Rosenberg, Marlous Ruiter
Toelichting	Frederik Vermeesch (Rijnboutt Architecten)
Overige deelnemers	Aiden Zahiri, Martijn Bakker, Bas Slootman (Lingotto), Frank Jongenelen (Vesteda), Peter Hazewindus, Ingeborg Wannags, David van der Laan (gemeente Amsterdam), Pank van 't Hoog, Jakub Jekiel (Rijnboutt)

Achtergrond

Al geruime tijd wordt gestudeerd op de herontwikkeling van het uit de jaren '50 daterende complex van de Klokkenhof, waarbij het toevoegen van woningen en activeren van de plint van de laagbouw belangrijke uitgangspunten zijn. Het complex neemt een groot deel van de zuidwand van het Surinameplein in beslag en ontleent zijn naam aan het bevrijdingscarillon op het dak van de hoogbouw.

Eerdere studies zijn in 2017 en 2020 behandeld in de Integrale Commissie van de CRK maar leidden vanuit stedenbouwkundig en cultuurhistorisch oogpunt niet tot een bevredigend resultaat. In juni 2020 is de hoogbouw van de Klokkenhof inclusief de achterliggende voormalige bibliotheek aangewezen als gemeentelijk monument. Het behoud en de restauratie van deze gebouwdelen maakt sindsdien onderdeel uit van de opdracht. Het nu voorliggende conceptplan is gemaakt in opdracht van Vesteda als eigenaar en Lingotto als ontwikkelaar.

Vraagstelling

Is de voorliggende studie geschikt als kader voor de verdere uitwerking van de transformatie van het complex, specifiek voor wat betreft de verhouding tussen sloop en nieuwbouw, de voorgestelde nieuwe volumes in massa en positionering in relatie tot het ensemble en de restauratievisie op de te handhaven delen van het complex?

Advies

De commissie is unaniem van mening dat de nu gepresenteerde studie, door de zorgvuldige analyse van de kwaliteiten van het bestaande complex en de intelligente manier waarop daar

delen van worden vervangen, een uitstekende basis vormt voor een succesvolle herontwikkeling van de Klokkenhof. De gekozen positie van de samenstellende delen is goed. Zij doet recht aan de karakteristieke haakvormige AUP-opzet en maakt ondanks de gerealiseerde toename van het aantal woningen optimaal gebruik van de op het zuiden gelegen tuin aan de zijde van de Andreas Schelfhoutstraat.

Een sterk punt in het plan is de op het oorspronkelijke 'mixed use' concept geïnspireerde programma met hotel, woningen voor verschillende doelgroepen, bedrijfsruimten en veel gemeenschappelijke voorzieningen.

Ook de voorgestelde restauratie en herbestemming van het voormalige ANWB-kantoor is een verrijking ten opzichte van eerdere studies. Dit gebouwtje is niet alleen ruimtelijk compositorisch van belang, maar vertegenwoordigt ook een grote cultuurhistorische waarde als overblijfsel uit de begintijd van de grootste vereniging van Nederland, niet toevallig gelegen aan een van de belangrijkste toegangswegen van de stad.

Aandachtspunten

Hoofdopzet

Het verschil in hoogte van de samenstellende bouwdelen is voldoende om het onderscheid tussen hoogbouw, middelhoogbouw en laagbouw afleesbaar te houden, maar dat is ook meteen het maximum. Verder verhogen betekent dat de onderlinge verhouding, met de toren van de Klokkenhof als dominant element, onder druk komt te staan. De extra, terugliggende bouwlaag op het nieuw te bouwen middendeel is nog niet overtuigend. De wens tot het toevoegen van extra woningen is legitiem en het uitgangspunt om de hoogte aan de pleinzijde af te stemmen op die van de omgeving is begrijpelijk maar een de typologie van een set back is in deze wereld van eenduidige bouwblokken niet erg passend.

Rooilijn

Het verschuiven van de rooilijn aan de zijde van het Surinameplein is een begrijpelijke keuze en het opheffen van de ventweg is in lijn met de wens van het stadsdeel. Maar hoe definieer je de nieuwe stedelijke ruimte die voor het gebouw overblijft? Wordt dat een voorportaal, een aantrekkelijk wandelgebied, een plantsoen? Bepalend voor de rooilijn zijn de kop van de hoogbouw en de vooruitgeschoven, vrijstaande positie van het ANWB-gebouwtje. De positie van de definitieve rooilijn van het nieuwe middendeel vergt precisie tot op de decimeter, zowel gedacht vanuit het programma als ruimtelijk compositorisch. Vooral de aansluiting aan de oostzijde vraagt veel aandacht. Behoud van de volgroeide lindes draagt bij aan verblijfskwaliteit van de openbare ruimte. Neem ook dat mee bij de bepaling van de rooilijn.

Architectonische uitwerking

De commissie adviseert uit te gaan van een eenvoudige vormtaal die in materialisering en mate van repetitie aansluiting zoekt bij het AUP-idioom. De kunst is om de nieuwe en bestaande delen bij elkaar te houden, zonder dat het individuele karakter ervan verloren gaat.

Tuin

Deze ruim bemeten, op het zuiden gelegen buitenruimte is de troef van het complex. Geadviseerd wordt het ontwerp voor een nieuwe aanleg in lijn met de architectonische uitgangspunten te baseren op AUP-idioom. Aandachtspunt is een heldere keuze in toegankelijkheid en afscheiding tussen openbaar en privé.

Middencorridor

Een kwetsbaarheid in het plan is de leefkwaliteit van de woningen in de laagbouw aan de zijde van het Surinameplein. De eenzijdige oriëntatie op het noorden schept de verplichting om extra in te zetten op aantrekkelijke plattegronden en een optimale toetreding van daglicht. De inpandige gang die de woningen ontsluit vraagt een extra inspanning om te voorkomen dat dit een duistere 'hotelgang' wordt met alleen maar voordeuren. Een paar doorzichten tussen de appartementen door in de richting van de tuin kunnen dit verhelpen.

Restauratie

De algemene uitgangspunten voor de aanpak van de hoogbouw vormen een goede start. Geadviseerd wordt de herbestemming en verduurzaming van de monumentale delen van het complex verder uit te werken in overleg met M&A en vroegtijdig af te stemmen met subcommissie 2 van de CRK.

BENG-norm en fiets

Het programma met collectieve daktuinen levert een wenkend perspectief, maar is misschien niet realistisch in relatie tot de benodigde hoeveelheid zonnepanelen. Geadviseerd om al in dit stadium van de planvorming rekening te houden met het voldoen aan de (Amsterdamse) BENG-norm en het gebruik van de daken daarop af te stemmen. De commissie vraagt nog speciale aandacht voor de voorzieningen voor fietsparkeren. Ervaringen elders in de stad laten zien dat de combinatie van fietsparkeren en hoogbouw per definitie moeilijk oplosbaar is. Daarnaast moet rekening worden gehouden met een toenemend aantal (elektrische) bakfietsen waarvoor vaak speciale voorzieningen noodzakelijk zijn.

Amsterdam, 31 mei 2021
Commissie Ruimtelijke Kwaliteit

Eric Luiten, voorzitter

Bijlage

Beleidskaders:

- 'Koers 2025. Ruimte voor de stad'
- Bestemmingsplan Hoofddorppleinbuurt
- Aanwijzing gemeentelijk monument (2020) van de hoogbouw van de Klokkenhof

Aangeleverde stukken:

- 'Notitie over Surinameplein 53-59 (hoogbouw en voormalige bibliotheek De Klokkenhof)' (M&A, 21 september 2020)
- 'Klokkenhof Surinameplein, Amsterdam' (presentatie Rijnboutt, 19-5-2021)